

Dinde Yenilikçilik Ölçeği

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2026). *Dinde Yenilikçilik Ölçeği*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=19917>

Özet

Dinde Yenilikçilik Ölçeği (DYÖ), Ümit Horozcu tarafından 2019 yılında geliştirilmiş, psikometrik özellikleri incelenmiş bir ölçektir. Ölçek, bireylerin dini alanda yenilikçi yaklaşımlara, geleneksel otoriteye ve farklı mezheplerine yönelik tutumlarının ölçmeyi amaçlamaktadır. Toplam 21 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşan bu araç, dini düdüncede reform ve modernleşme eğilimlerini akademik olarak değerlendirmek için tasarlanmıştır. Ölçeğin güvenirlik ve geçerlik çalışmaları, yapısal ve sağlam olduğunu ve ilgili psikolojik yapıyla bağlantılı bir şekilde ölçtüğünü göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Dinde Yenilikçilik, Din Psikolojisi, Ölçek Geliştirme, Gelenek, Çok Faktörlü Ölçek, Ulema.

Yazarlar

Ümit Horozcu

Amaç

Ölçeğin temel amacı, bireylerin dini inançlar, uygulamalar ve yorumlar bağlamında yenilikçilik eğilimlerini ve geleneksel dini otoritelerle olan ilişkilerini sistematik bir şekilde ölçmek ve değerlendirmektir. Bu ölçek, özellikle İslam coğrafyasında geleneksel farklı yorumlar ile modern çağın gerektirdiği reformist yaklaşımlar arasındaki gerilimi ve bireysel kabulleri belirlemeyi hedefler.

Ölçek, dört temel alt boyutta toplanan maddeler aracılığıyla, dini bilginin kaynağına (Kur'an'a dönüş), dini liderliğin yeterliliğine (Eski-yeni ulema kıyası) ve mevcut dini pratiklere (Geleneğe bakış) yönelik tutumları nicelleştirerek, bu alandaki akademik çalışmalara sağlam bir araç sunmaktadır.

Yapı

Dinde Yenilikçilik Ölçeği, dini alandaki reformist tutumu çok boyutlu olarak ele alan bir yapıya ölçmektedir. Ölçek, 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar, yenilikçilik eğiliminin farklı tezahürlerini yansıtmaktadır:

Eski-yeni ulema kıyası: Klasik âlimlerin bilgisi ile günümüz hocalarının ilmi yeterliliği arasındaki algılanan farkı ölçer.

Geleneğe bakış: Farklı mezheplerinin geleneksel görüşlerine yönelik eleştirel veya kabullenici tutumu değerlendirir.

Kur'an'a dönüş: Dini metinlerin (özellikle Kur'an'ın) doğrudan, araç yorumlara gerek kalmadan anlaşılması gerektiği inancı ölçer.

Yenilikçilik hareketine bakış: Çeşitli değişen şartlara göre dini hükümlerin (fetvaların) yenilenmesi gerekliliğine dair genel eğilimi ölçer.

Geçerlik

Ölçeğin yapı geçerliği, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir. DFA sonuçları, ölçeğin hipotez edilen 4 faktörlü yapıya iyi uyum sağladığını göstermiştir. Elde edilen uyum indeksleri, ölçeğin teorik yapıya ampirik verilerle tutarlı olduğunu desteklemektedir.

DFA sonucunda elde edilen temel uyum indeksleri şunlardır:

X²: 389.52

Df: 183

P Value: 0.00

X²/df oranı: 2.12 (Kabul edilebilir sınırların içinde, iyi uyumu gösterir)

RMSEA (Yaklaşık Hata Karekök Ortalaması): .094

NFI (Normlanmış Uyum İndeksi): .91

NNFI (Normlanmamış Uyum İndeksi): 0.96

CFI (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi): 0.96

IFI (Artımsal Uyum İndeksi): .96

RMR (Kök Ortalama Kalıntı): .34

SRMR (Standardize Edilmiş Kök Ortalama Kalıntı): .83

Güvenirlik

Dinde Yenilikçilik Ölçeği'nin iç tutarlılık güvenilirliği, Cronbach's Alpha katsayısı kullanılarak hesaplanmıştır. Ölçeğin bütünü için elde edilen güvenilirlik katsayısı oldukça yüksek olup, ölçeğin maddelerinin tutarlı bir şekilde aynı yapıyı ölçtüğünü göstermektedir.

Ölçeğin genel güvenirlik katsayısı **.898** olarak tespit edilmiştir. Alt faktörler bazında Cronbach's Alpha değerleri ise şöyledir:

"Eski-yeni ulema kıyası" faktörü için: .878

"Geleneğe bakış" faktörü için: .818

"Kur'an'a dönüş" faktörü için: .785

"Yenilikçilik hareketine bakış" faktörü için: .803

Faktör Analizi

Ölçek, geliştirme aşamasında ilgili literatür taraması ve uzman görüşleri temel alınarak oluşturulmuş ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir. DFA, ölçeğin 4 alt boyuttan ve toplam 21 maddeden oluşan yapısal doğrulamıştır. Bu yapı, dini yenilikçilik tutumunun dört farklı, ancak ilişkili boyutta incelenebileceğini göstermiştir.

DFA sonuçları, model uyum indekslerinin büyük çoğunluğunun (özellikle CFI, NFI ve NNFI değerlerinin .90 üzerinde olması) kabul edilebilir veya iyi uyum düzeyinde olduğunu teyit etmektedir. Bu durum, ölçeğin yapısal modelinin güçlü olduğunu ve dört faktörlü yapının ölçülen yapıyı temsil etmede başarılı olduğunu göstermektedir.

Araç

Test Türü: Geliştirme (Psikolojik Tutum Ölçeği)

Format: 7'li Likert Ölçeği (1= hiç katılmıyorum - 7= tamamen katılıyorum)

Maddeler ve Boyutlar: 4 alt boyut ve 21 madde

Kullanılabilir Dil: Türkçe

Popülasyon Grubu: Üniversite öğrencileri ve genel yetişkin popülasyon (Dini inançlara sahip bireyler)

Yaş Grubu: Yetişkinler

Popülasyon Detayları: Çalışma, genel olarak dini tutumları incelemek üzere seçilmiş örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Test Metodolojisi: Öz bildirim (Self-report) yöntemiyle uygulanan, çok boyutlu bir tutum ölçeğidir.

Şinler, Ücret ve Test Yılı

Test Yılı: 2019

Şinler ve Ücret: Ölçeğin ticari olmayan akademik kullanımları için yazarın orijinal makalesine atıf yapılması gerekmektedir. Kullanım izni ve detaylı bilgi için sorumlu yazar ile iletişime geçilmesi önerilir.

Orijinal PDF Belgesi: Ölçeğin orijinal PDF belgesi şu adresten indirilebilir: [dinde-yenilikcilik-olcegi-toad.pdf](https://tr-scales.arabpsychology.com/dinde-yenilikcilik-olcegi-toad.pdf)

Kaynaklar

HOROZCU, Ü . (2019). Dinde Yenilikçilik Ölçeği'nin geliştirilmesi: Güvenirlilik ve geçerlik çalışması. *Bilimname* , 2019 (37) , 9-42 . DOI: [10.28949/bilimname.415449](https://doi.org/10.28949/bilimname.415449)

Makalenin tam metnine DergiPark üzerinden erişim sağlanabilir: dergipark.org.tr

Yazarlar

Sorumlu Yazar: Ümit Horozcu

Yazar ORCID Tanımlayıcısı: (Mevcut değil)

İletişim E-posta Adresi: umit.horozcu@istanbul.edu.tr

Kurumsal Adres: (İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, yazarın kurumu olarak varsayılabilir.)

Dinde Yenilikçilik Ölçeği Maddeleri

Ölçek 4 alt boyut ve 21 maddeden oluşmaktadır. Aşağıda her alt boyutu temsil eden örnek bir madde verilmiştir:

Eski-yeni ulema kıyası:Günümüz hocaların klasik âlimlerin bildikleri kadar ilme sahip olamazlar.

Geleneğe bakış:Farklı mezhepleri birçok konuda Kur'an'a aykırı görüşleri benimsemektedir.

Kur'an'a dönüş:Kur'an'ın müfessirlerin yorumlarından değil bizzat kendisini okuyarak anlamaya çalışmak gerekir.

Yenilikçilik hareketine bakış:Geçmişteki ulema zamanın şartlarına göre fetva verdiler fakat zaman arttıkça değil, fetvalar yenilenmelidir.